

SAKSBEHANDLER
Jannie S. Johansen
Kristine Johansen

VÅR DATO
22.02.2024

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
23/03602-3

DERES REF.

DERES DATO

Leka kommune
Leknesveien 67
7994 LEKA

Reguleringsplan for Gongstøa hytte- og boligområde, Leka kommune, Riksantikvaren reiser innsigelse til planforslaget

Vi viser til oversendelse fra Trøndelag fylkeskommune av 23. november 2023 med forslag til reguleringsplan for Gongstøa hytte- og boligområde, Leka kommune. Saken er oversendt Riksantikvaren da administrasjonens faglige råd om innsigelse ikke ble fulgt av fylkesutvalget. Planforslaget ble vurdert å være i konflikt med kulturmiljø av nasjonal interesse, jf. Forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven av 15. februar 2019, § 7 nr. 3.

Riksantikvaren har fått utsatt frist for sin uttalelse til 15. mars 2024. Befaring og møte med representanter fra kommunen, utbygger, fylkeskommunen og Riksantikvaren ble gjennomført 14. februar 2024.

Forslag til reguleringsplan for Gongstøa hytte- og boligområde legger til rette for utbygging av i alt 40 boliger og fritidsboliger med tilhørende infrastruktur. I planområdet østlige del er utbyggingen i konflikt med to kystrøysere. Kystrøysene her inngår i en sammenhengende rekke med røysere langs leia mellom Leka og fastland og har fungert som gravrøysere, eiendomsmarkører og seilingsmerker.

Riksantikvaren anser at utbyggingen vil utilbørlig skjemme røysene og vil være i strid med det nasjonale målet om å sikre kulturminner i deres opprinnelige miljø. Direktoratet kan ikke se at utbyggingen har en slik samfunnsnytte at vi kan akseptere planforslaget. Vi reiser derfor innsigelse til planforslaget.

Dersom områdene E og F, AV2, V2, V4, TD1 og TD2 tas ut av planen, kan planforslaget godkjennes.

Planforslaget

Planforslaget omfatter et område på 115,9 daa hvorav 41,1 daa er avsatt til bebyggelse og anlegg. I forslaget legges til rette for 40 hytter/boliger, fritids- og turistformål, næring (parkering samt lagring av utstyr i forbindelse med utbygging i området), samferdselsanlegg, grønnstruktur, landbruks- og friluftformål samt bruk og vern av sjø som innbefatter småbåthavn og badeområde.

De automatisk fredete kulturminnene i området er avsatt til hensynssone d) med tilhørende bestemmelser. I tillegg er et område inn mot et automatisk fredet kulturminne som ligger på utsiden av planområdet avsatt til hensynssone c).

Utnyttelsesgrad på tomtene er 200 m² for fritidsbolig og 400 m² for bolighus. Materialer og farger skal ikke skape kontrast. Maksimal mønehøyde er for fritidsbebyggelse er 6 m over gjennomsnittlig terrenghøyde, mens det for boligbebyggelse kan være 9 m. For tomt E7 er maksimal mønehøyde kote 23,4, mens det for tomtene F1 og F2 er kote 10,0. Takvinkelen på byggene skal være mellom 0 og 40 grader. Terreng som berøres av utbyggingen skal tilsås med stedlige arter. Flere nye veger skal etableres. Vann og avløp skal legges i vegtraseene.

Planforslaget skal erstatte gjeldende reguleringsplan for området vedtatt i 2014. Det er lagt inn tre nye områder for fritids- og boligbebyggelse ned mot sjøen sammenliknet med gjeldende plan. Dette er områdene E, F og G.

Kulturminner, kulturmiljø og landskap

På øya Leka er det registrert mange kulturminner og kulturmiljøer. Blant de mest kjente er Solsemhula som er den hula der det først ble oppdaget hulemalerier i Norge, i 1912, og Herlaugshaugen som ligger ved Huseby og som er en av Norges største gravhauger. Haugen har vært undersøkt flere ganger. Allerede på 1700-tallet ble det foretatt utgravinger i den, og så sent som i 2023 foretok Vitenskapsmuseet ved NTNU undersøkelser som viste at det har vært en skipsgrav med datering til 700-tallet.

Skeisnesset helt nord på Leka er et av 51 utvalgte kulturlandskap i jordbruket i Norge. Her er det i dag et aktivt jordbruk med husdyrhold og beitemark og det er mange rødlistede planer og et rikt fugleliv. På Skeisnesset er det også registrert flere steinalderboplasser og en rekke gravrøyser og gravhauger. En av disse er Herlaugshaugen.

Planområdet ligger ca. 2 km. sørvest for Skeisnesset med Herlaugshaugen, ut mot skipsleia. Innenfor planområdet er det registrert en steinalderboplass og en gravrøys. Rett utenfor plangrensen i nordøst ligger det også en gravrøys. Gravrøysen som ligger plassert langs kysten på denne måten, kalles ofte for kystrøys og dateres til bronse- eller jernalder. De kan ha hatt funksjon både som graver og som status- og eiendomsmarkører for den slekta som har oppført dem. I tillegg kan de ha fungert som seilingsmerker. Det er også mulig at det kan ha ligget kosmologiske forestillinger bak plasseringen av gravrøysen nær vann, som i mange religioner blir tillagt hellige krefter. Trolig er årsakene bak kystrøysenes plassering sammensatt.

De to røysene som blir berørt ved en eventuell utbygging på Gongstøa, er begge typiske kystrøysen. Røysa lengst i øst ligger på toppen av en høyde og har, da den ble anlagt, vært synlig på lang avstand fra leia. Røysa rett nord for tomtene F1 og F2 er plassert på det høyeste punktet i en lavereliggende del av landskapet. Den er ikke så markant i formen og er også mindre synlig fra sjøen. Men også denne røysa er plassert bevisst for å kunne være synlig fra seilingsleden. Ingen av røysene er undersøkt arkeologisk og derfor ikke datert nærmere, men er trolig fra jernalderen. De to kystrøysene på Gongstøa inngår i et omfattende og sammenhengende system av kystrøysen som fins langs leia på Leka, Madsøya, på fastlandssida av Lekafjorden og inn i Årsetfjorden.

Fylkeskommunens faglige råd

Trøndelag fylkeskommune mener at de to kystrøysene, henholdsvis rett utenfor og innenfor planområdets østligste del, vil bli utilbørlig skjemet av byggetiltakene i planforslaget. Fylkeskommunen legger vekt på at gravrøysene er anlagt i landskapet for å kommunisere mot skipsleia som går mellom Leka og fastlandet. En godkjenning av planen vil medføre at forbindelsen mellom gravminnene og sjøen blir visuelt kuttet. Gravminnenes opprinnelige funksjon og uttrykk blir dermed ødelagt.

Fylkeskommunen legger også vekt på at utbyggingen i området vil virke privatiserende og dermed hindre allmennhetens tilgang til kulturminnene. Fylkeskommunens kulturmiljøfaglige tilrådning til fylkesutvalget var at tomtene F1 og F2, samt E3-E7 med tilhørende veier og planering i den østlige delen av planområdet skulle tas ut av planen. Tilrådingen er hjemlet i kulturminneloven § 3 om utilbørlig skjemming av automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen har funnet at tomtene E1 og E2 kan aksepteres. En forutsetning er at tilførselsvegen til disse tomtene blir lagt på nordsiden av tomtene og ikke mellom sjøen og bygningene.

Riksantikvarens vurdering

Forslag til ny reguleringsplan for Gongstøa, Leka kommune, åpner for å bygge ut området med i alt 40 boliger eller fritidshus samt øvrige anlegg i tilknytning til dette, som veier, småbåthavn, næringsareal og landbruks- og friluftsmål. Dette er en økning med 17 tomter fra gjeldende reguleringsplan vedtatt i 2014. De nye tomtene er plassert i tre felt ned mot sjøen; i vest felt G og i øst, feltene E og F. Av 23 nye tomter som ble regulert i 2014, er i dag fem bebygde. Tre tomter var bebygde før gjeldende reguleringsplan ble vedtatt.

For de fleste tiltakene i planen har Riksantikvaren ingen merknader. Dette gjelder også de nye tomtene som er avsatt i område G nede ved sjøen i planområdets sørvestlige del, tomtene G1-G5.

I nord ved tomt D4 er en steinalderboplass regulert til hensynssone vern, en videreføring fra gjeldende plan. Riksantikvaren anbefaler at hensynssoner rundt automatisk fredete kulturminner som steinalderboplasser som er lite synlige i landskapet, blir tilstrekkelig store for å unngå skade og ødeleggelse. Etter vårt syn hadde det vært en fordel om hensynssone H730_1 hadde vært noe større.

I områdene E og F er utbyggingen av i alt ni boliger/fritidsboliger planlagt mellom de to kystrøysene og sjøen. Utbyggingen vil medføre at kontakten mellom kulturminnene og sjøen brytes. I tillegg vil nye veier og turdrag medføre store endringer av terrenget og landskapet røysene ligger i, med skjæringer og planering. Fra å være urørt kystlandskap, vil det bli et område preget av moderne inngrep der hytter, boliger og veier vil bli dominerende. Etter Riksantikvarens syn vil en utbygging i dette området i tråd med planen medføre at de to kulturminnene blir utilbørlig skjemmet på en måte som vi ikke kan akseptere. De to kystrøysene har stor nasjonal verdi der de inngår i et helhetlig kulturhistorisk landskap langs kysten der slike røysen spiller en sentral rolle. Det er et nasjonalt mål å ta vare på kulturminner i sitt opprinnelige miljø, jf. også kulturminnelovens formål. Den økte ferdselen i området som hus og hytter fører med seg, vil erfaringsmessig også utsette kulturminnene for økt fare for skader og ødeleggelse. Boliger og hytter kan føre til at kulturminnene privatiseres, noe som medfører at allmennhetens tilgang til dem blir vanskeligere. I tillegg vil en utbygging føre til at opplevelsesverdien til kulturminnene og landskapet de ligger i, blir betydelig svekket.

Riksantikvaren vurderer at utbygging av ni tomter med tilhørende tiltak i dette området ikke er av en slik samfunnsnytte at det forsvarer inngrep i et urørt landskap der de to røysene er sentrale elementer. Vi viser her til rundskriv T-2/16 kap. 2 der samfunnsnytte er et av kriteriene

som skal vurderes. I tillegg har vi vurdert at kulturminnene er av nasjonal interesse og at planforslaget vil ha stor negativ konsekvens for miljøverdiene. Så vidt vi er kjent med, er det ikke et så stort behov for hus-/hyttetomter i Leka kommune at det er tungtveiende grunner for å gi tillatelse til å bygge i konflikt med kulturmiljøinteressene på Gongstøa.

Riksantikvaren deler ikke fylkeskommunens syn på at tomtene E1 og E2 kan aksepteres. Vi mener at utbygging av de to tomtene med tilhørende infrastruktur vil bryte opp det som i dag er et sammenhengende urørt landskap med de to gravrøysene og skjemme kulturminnene på en utilbørlig måte. Erfaring viser også at et inngrep i et urørt område fører til at terskelen for å gjøre flere inngrep senkes. Dette ser vi som svært uheldig.

Konklusjon

Riksantikvaren har ingen innvendinger til planforslaget når det gjelder utbygging av område G. En utbygging her vil ikke påvirke kulturminner, kulturmiljø og landskap på en måte som Riksantikvaren ikke kan akseptere. Når det gjelder utbygging i planområdets østlige del med formålene E og F, AV2, V2, V4, TD1 og TD2 anser vi at en utbygging her vil påvirke kulturminner på en svært negativ måte og utilbørlig skjemme dem, noe direktoratet ikke kan akseptere. Vi reiser derfor **innsigelse** til forslag til reguleringsplan for Gongstøa når det gjelder disse tiltakene. Dersom formålene E og F, AV2, V2, V4, TD1 og TD2 tas ut av planen, vil vi anbefale at denne delen av planområdet reguleres til LNFR og at hensynssonene i planforslaget videreføres.

Vennlig hilsen

Linda Veiby
fung. avdelingsdirektør

Jarle Jarleson Vaage

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Trøndelag fylkeskommune, Fylkets hus, Postboks 2560, 7735 STEINKJER